

РОЗДІЛ 2 «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО»; «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО»;
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»; «МЕДИЧНЕ ПРАВО»

УДК: 347.9:342.7+346.1(477)

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-02-08

Біда К. М.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного,
трудового та економічного права,
Академія праці, соціальних відносин і туризму

**ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ
ПРОЦЕСАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДЕКОДИФІКАЦІЇ
ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу стадії відкриття провадження у цивільному та господарському судочинстві України в умовах воєнного стану та в контексті триваючої декодифікації господарського законодавства.

У статті досліджено актуальні нормативні зміни, адаптаційні механізми судової влади до умов збройного конфлікту, зокрема, використання дистанційних форм участі в процесі, зміну територіальної підсудності, зупинення або відмову у відкритті провадження через об'єктивні перешкоди. Особливу увагу приділено судовій практиці Верховного Суду, яка сформувала гнучкі, проте послідовні підходи до відкриття провадження у справах за умов воєнних дій. Висвітлене прецедентне рішення щодо можливості розгляду позовів до держави-агресора, яке демонструє пріоритет захисту прав постраждалих громадян над абстрактними принципами міжнародного імунітету у виняткових обставинах агресії.

Проаналізовано обмеження у господарському процесі (зокрема мораторії на банкрутства) та їхню відсутність у цивільному процесі. У контексті законодавчих змін розглянуто вплив майбутнього скасування Господарського кодексу на юрисдикцію та процесуальні механізми, зроблено висновки про потенційну гармонізацію цивільного і господарського процесу.

Зроблений висновок, що скасування Господарського кодексу не спричинить прямого впливу на процесуальні механізми відкриття провадження у господарських справах, оскільки ці питання врегульовані Господарським процесуальним кодексом, який залишається чинним. Водночас опосередковані наслідки є неминучими, оскільки із втратою нормативного джерела базових понять — таких як «господарські правовідносини», «суб'єкт господарювання», «господарська діяльність» — виникне потреба у термінологічному оновленні та узгодженні процесуального законодавства з новою системою матеріального права.

Ключові слова: відкриття провадження, цивільний процес, господарський процес, воєнний стан, декодифікація, доступ до правосуддя, Верховний Суд.

The article is devoted to a comparative legal analysis of the stage of initiating proceedings in civil and commercial litigation in Ukraine under martial law and in the context of the ongoing decodification of commercial legislation.

The study explores recent legislative changes and the judiciary's adaptive mechanisms in response to the conditions of armed conflict, including the use of remote participation formats,

changes in territorial jurisdiction, and the suspension or denial of case initiation due to objective obstacles. Special attention is given to the case law of the Supreme Court of Ukraine, which has developed flexible yet consistent approaches to the initiation of proceedings during wartime. A precedent-setting decision regarding the admissibility of claims against the aggressor state is highlighted, demonstrating the prioritization of the protection of citizens' rights over abstract principles of international immunity in exceptional circumstances of aggression.

The article analyzes limitations introduced in commercial procedure (notably, moratoriums on bankruptcy) and their absence in civil procedure. In the context of legislative changes, the potential impact of the future repeal of the Commercial Code on jurisdiction and procedural mechanisms is examined, leading to conclusions about the possible harmonization of civil and commercial procedure.

It is concluded that the repeal of the Commercial Code will not have a direct impact on the procedural mechanisms for initiating proceedings in commercial cases, as these matters are governed by the Commercial Procedural Code, which remains in force. However, indirect consequences are inevitable, since the loss of a normative source for fundamental concepts—such as "commercial legal relations," "business entity," and "commercial activity"—will necessitate a terminological update and harmonization of procedural legislation with the new system of substantive law.

Keywords: initiation of proceedings, civil procedure, commercial procedure, martial law, decodification, access to justice, Supreme Court.

Постановка проблеми. Запровадження воєнного стану в Україні у 2022 році та паралельні законодавчі ініціативи щодо декодифікації господарського законодавства (скасування Господарського кодексу) суттєво вплинули на функціонування судової системи. З одного боку, виникла потреба забезпечити безперервність правосуддя і доступ до суду навіть в умовах бойових дій та надзвичайних обставин. З іншого боку, реформування господарського законодавства шляхом декодифікації піднімає питання про майбутнє окремого господарського (комерційного) процесу та узгодження його норм із цивільним процесом. У цьому контексті постає проблема порівняльно-правового аналізу процедур відкриття провадження у справі в цивільному та господарському судочинстві в умовах воєнного стану, а також оцінки того, як декодифікація господарського законодавства може вплинути на ці процеси. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення ефективного судового захисту прав громадян і бізнесу під час війни та одночасного підтримання правової визначеності в період кардинальних законодавчих реформ.

Стан опрацювання. Питання відкриття провадження у цивільному та господарському процесах в Україні досліджувались у роботах низки вітчизняних науковців. Зокрема, В.А. Ватрас, В.В. Гецько, В.Ю. Пряміцин, Д.В. Афанасьєв, С.В. Лапкін, Б.І. Гулько, О.О. Кот, М.П. Курило, Ю.Д. Притика, М.М. Ясинок та інші.

Попри наявність окремих наукових публікацій, присвячених проблематиці відкриття провадження у цивільному та господарському процесах, переважна більшість із них зосереджена на загальних теоретичних аспектах процесуального права або окремих процедурних проблемах в умовах мирного часу. Натомість комплексного аналізу цієї стадії судочинства в умовах воєнного стану, з урахуванням як правових викликів, так і практичних рішень судової системи України, досі бракує.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан нормативного регулювання та судової практики щодо відкриття провадження у цивільних і господарських справах за умов воєнного стану, виявити спільні та відмінні риси цих процесів, а також оцінити вплив і перспективи декодифікації господарського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Формально запровадження воєнного стану не змінює засад здійснення судочинства – згідно зі ст.26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» заборонено скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах війни [1].

Так само не припинено дію процесуальних кодексів – цивільного процесуального кодексу України (надалі – ЦПК) та господарського процесуального кодексу України (надалі – ГПК) – які після масштабної реформи 2017 року і надалі застосовуються з окремими уточненнями. Водночас практично забезпечити роботу судів під час бойових дій складно, тому було прийнято низку заходів для адаптації судових процедур.

Верховна Рада України вже у перші тижні війни надала можливість змінювати територіальну підсудність справ, якщо суд не може здійснювати правосуддя з об'єктивних причин (через бойові дії, окупацію тощо) відповідно до п.7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суду» [2].

Так, розпорядженням Голови Верховного Суду за відсутності кворуму Вищої ради правосуддя було змінено підсудність сотень судових справ із судів в зоні активних бойових дій до інших, функціонуючих судів. Це дозволило уникнути повної зупинки розгляду справ на постраждалих територіях. Крім того, Рада суддів України надала рекомендації щодо евакуації судів і передачі справ у разі загрози життю та здоров'ю учасників процесу. Судам роз'яснено, що навіть в умовах війни їхня робота має тривати, за винятком випадків прямої небезпеки, коли допускається тимчасове призупинення роботи конкретного суду [3].

Одним із ключових аспектів стало впровадження та розширення дистанційних форм розгляду справ. Ще під час пандемії COVID-19 було запроваджено положення про судові засідання в режимі відеоконференції поза приміщенням суду (ст.212 ЦПК) – суд зобов'язаний зазначити технічну можливість відеоконференції в ухвалі про відкриття провадження [4]. Аналогічна норма міститься в ст. 197 ГПК [5].

Під час воєнного стану ця практика набула особливого значення, адже багато учасників процесів (суддів, адвокатів, сторін) змушені працювати віддалено або перебувають за межами свого регіону. Наразі, суди активно використовують наявні норми про дистанційне провадження. Відповідно, при відкритті провадження у справі судді наразі враховують чинні можливості електронного інформування сторін та відеозв'язку, що відображається в ухилах про відкриття провадження (наприклад, зазначення про можливість участі через «ЄСІТС» – Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему).

Попри уніфікацію багатьох норм ЦПК та ГПК, процедура прийняття судом позовної заяви до розгляду має деякі відмінності у цивільному і господарському судочинстві. За обома кодексами суддя після надходження позову перевіряє дотримання вимог (щодо форми, сплати судового збору, юрисдикції тощо) і протягом встановленого строку (не пізніше 5 днів за ЦПК, та аналогічний строк у ГПК) постановляє ухвалу про відкриття провадження або про відмову/залишення заяви без руху для усунення недоліків. В умовах воєнного стану ці загальні правила зберігаються, але суди більш зважено підходять до причин пропуску строків звернення чи процесуальних помилок, спричинених воєнними

діями. Як у цивільному, так і в господарському процесі, сам факт дії воєнного стану не зупиняє процесуальні строки і не є автоматичною підставою для поновлення строку подання позову чи апеляції.

Верховний Суд (надалі – ВС) (Ухвала КЦС/ВС від 21.07.2022 року у справі № 127/2897/13-ц) наголосив, що воєнний стан створює об'єктивні перешкоди, але вплив кожного випадку має оцінюватися окремо: необхідно довести, яким чином бойові дії чи інші обставини війни конкретно унеможливили вчинення процесуальної дії у строк [6].

Наприклад, якщо позивач пропустив строк подання позовної заяви, посилаючись лише на загальне введення воєнного стану, це не буде визнано поважною причиною без додаткових доказів (як-то неможливість подати позов через бойові дії в регіоні, знищення майна, відсутність доступу до зв'язку тощо).

В огляді судової практики Касаційного господарського суду зазначено, що введення воєнного стану може бути підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження лише у випадку, якщо особа надає конкретні обставини, які завадили їй вчасно подати апеляційну скаргу, наприклад, відсутність доступу до кваліфікованої правничої допомоги або виїзд з місця проживання через бойові дії [7].

Таким чином, і цивільні, і господарські суди підходять зважено та індивідуально до питання відкриття провадження у справах під час війни, балансуючи між принципом правової визначеності (дотримання строків) та принципом справедливості і доступу до правосуддя.

Досить значної уваги слід приділити Закону України “ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану”, яким було доповнила Кодекс України з процедур банкрутства новим пунктом 1-6 і перелбачає тимчасове обмеження права кредиторів ініціювати процедуру банкрутства в період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його завершення [8].

Згідно з новими положеннями, господарський суд зобов'язаний відмовити у відкритті справи про банкрутство за заявою кредитора, якщо боржник доведе, що виконує державне оборонне замовлення або його заборгованість виникла внаслідок збройної агресії — наприклад, через втрату контролю над активами на тимчасово окупованих чи бойових територіях. Таким чином, держава прагне захистити стратегічно важливі підприємства та бізнес, що постраждав від війни, від тиску з боку кредиторів у критичний для економіки період.

Таким чином, на період війни комерційне судочинство отримало точкові обмеження з метою захисту публічних інтересів, що не характерно для цивільного процесу, який охоплює переважно спори між фізичними особами та не зазнав подібних мораторіїв.

В.А. Ватрас та В.В. Гецько, при порівняльному аналізі норм ЦПК та ГПК, що регламентують відкриття провадження у справі, дійшли висновку, що обидва кодекси встановлюють подібні строки, порядок здійснення процесуальних дій, а також правові наслідки їх порушення. Водночас існують і специфічні відмінності. Зокрема, ГПК України прямо зобов'язує позивача надсилати позовну заяву з додатками всім учасникам справи поштою (з описом вкладення) або через електронний кабінет. Натомість ЦПК України містить унікальну підставу для повернення позовної заяви, якщо її подано з порушенням матеріального права — наприклад, у разі подання позову протягом року після народження дитини або під час вагітності дружини, що охоплюється положеннями Сімейного кодексу України [9, с.422].

ВС України (як у складі Касаційного цивільного, так і Господарського суду) протягом 2022–2023 рр. виробив низку правових позицій, що забезпечують єдність практики відкриття та зупинення проваджень під час війни. Зокрема, Велика Палата ВС у квітні 2022 р. прийняла знакове рішення у справі №308/9708/19, дозволивши національним судам розглядати цивільні позови проти держави-агресора (надалі – РФ) про відшкодування шкоди, попри доктрину державного імунітету [10].

У цій справі позов української громадянки до РФ щодо компенсації моральної шкоди за загибель її чоловіка-військовослужбовця спершу був залишений без розгляду апеляційним судом до отримання згоди РФ. ВС скасував таку ухвалу і постановив, що збройна агресія іноземної держави не є здійсненням її суверенних прав, тому Україна вправі ігнорувати імунітет РФ і відкривати провадження у справах про шкоду, завдану війною [10]. Ця правова позиція фактично відкрила шлях багатьом позовам проти РФ в українських судах, що є реакцією судової влади на безпрецедентні обставини війни.

Інша категорія проблем – належне повідомлення учасників, які перебувають в районі бойових дій або мобілізовані. ВС звернув увагу, що конституційне право на судовий захист не може бути обмежене навіть під час воєнного чи надзвичайного стану [11].

Тому суди повинні вживати всіх можливих заходів для інформування сторін про розгляд справ (використовуючи альтернативні шляхи зв'язку, електронні кабінети тощо). Рада адвокатів України спеціальним рішенням визнала поважними причинами неявки в суд адвоката його мобілізацію або небезпеку для життя під час воєнного стану. Це узгоджується з практикою ВС: якщо сторона або її представник залучені до військової служби, суд зобов'язаний зупинити провадження (п.3 ч.1 ст. 251 ЦПК, п.3 ч.1 ст. 227 ГПК) на час їх служби [12]. Ухвала Касаційного господарського суду від 11.05.2022 (справа №910/5241/20) підтвердила, що перебування відповідача або третьої особи в Збройних Силах є безумовною підставою для зупинення розгляду [13].

Таким чином, ВС у своїх рішеннях сформулював збалансовані підходи: з одного боку, війна сама по собі не є приводом ігнорувати процесуальні правила, з іншого – реальні воєнні обставини (участь у бойових діях, окупація, поранення тощо) повинні максимально враховуватися судами для гарантії справедливості.

На початку 2022 р. у Верховній Раді було зареєстровано законопроект №6013 про скасування ГК, однак його критично сприйняла професійна спільнота, вказуючи на ризики «радикального непропрацьованого реформування під час війни. Зокрема, Національна асоціація адвокатів України застерегла, що декодифікація без належної підготовки може дестабілізувати систему господарських відносин, створити плутанину в законодавстві та негативно вплинути на бізнес-клімат. Альтернативним шляхом названо вдосконалення чинного ГК з урахуванням потреб бізнесу та європейських стандартів [14].

Як зазначає Є. Сегал, декодифікація у контексті українського права означає скасування єдиного ГК та розподіл його положень між ЦК та спеціальними законами. Ця ідея набрала обертів останніми роками як частина євроінтеграційних реформ і прагнення усунути дуалізм приватного права. Прийнято говорити, що Господарський кодекс 2003 року містить дублюючі та суперечливі норми щодо Цивільного кодексу, що породжує правову невизначеність [15, с. 386]. На думку доктора юридичних наук, професора, заступника керівника робочої групи з питань рекодифікації Цивільного кодексу О. Кота, усунути ці суперечності можна лише шляхом повного скасування ГК [16].

Деякі інші науковці та юристи-практики, навпаки, виступають проти ідеї скасування

ГК, підкреслюючи його ключову роль у системі правового регулювання господарських відносин. Вони звертають увагу на те, що навіть у тих державах, де формально не існує окремого господарського кодексу, підприємницькі правовідносини регулюються спеціальними нормативними актами, які виконують аналогічну функцію. Під час фахового круглого столу, присвяченого обговоренню питання ліквідації ГК, що відбувся у 2023 році, розгорнулася жвава дискусія. Народний депутат України, член Комітету з питань правової політики Сергій Власенко, зазначив, що законопроект № 6013, який передбачає скасування ГК, після проходження першого читання отримав 1177 пропозицій і поправок. Така кількість зауважень свідчить не лише про гостроту та складність цього питання, а й про те, наскільки воно є важливим для юридичної спільноти та економіко-правового устрою держави загалом. Особливе занепокоєння викликає відсутність комплексної законодавчої стратегії розвитку держави, яка б визначала чіткі орієнтири подальшого реформування економіко-правової системи [17].

В контексті нашого дослідження важливо оцінити: чи вплине декодифікація (скасування ГК) на процедури відкриття провадження у господарських справах? На нашу думку, наразі скасування ГК не матиме безпосереднього впливу на процесуальні процедури відкриття провадження у господарських справах, оскільки ці процедури регулюються ГПК який залишається чинним. Проте опосередкований вплив є неминучим: втрата нормативного джерела ключових понять (таких як «господарські правовідносини», «суб'єкт господарювання», «господарська діяльність») вимагатиме зміни термінології та приведення процесуального закону у відповідність до нової системи матеріального права, що у перспективі може трансформувати саму логіку кваліфікації спорів як «господарських».

В Україні історично склалася окрема система господарських судів зі своїми правилами. Декодифікація господарського законодавства потенційно наблизить нас до європейської моделі: матеріальне право стане більш уніфікованим, і логічним продовженням може стати поступове зближення (а то й злиття) процесуальних форм. В. Щербина ще до війни наголошувала, що гармонізація приватного права вимагає вирішити долю ГК: або інтегрувати його норми в інші акти, або серйозно оновити сам кодекс [18, с. 108].

На нашу думку, декодифікація як така — виправдана і концептуально доцільна в довгостроковій перспективі. Проте її реалізація має відбуватися виключно через поетапну кодифікаційно-гармонізаційну модель, із широким професійним обговоренням, підготовкою суддівського та адвокатського корпусу, синхронізацією з господарським процесом і нормативною базою, що регулює діяльність бізнесу. Без таких умов декодифікація здатна не стільки реформувати, скільки дестабілізувати економічне середовище України.

Висновки. В умовах воєнного стану українська система правосуддя продемонструвала стійкість і гнучкість, забезпечивши формально незмінне але адаптоване застосування цивільного та господарського процесів.

Відкриття провадження у справі як процесуальна стадія здійснюється за традиційними правилами ЦПК та ГПК, проте суди враховують воєнні реалії при оцінці строків та можливостей учасників. Порівняльний аналіз показує, що принципові засади доступу до суду є спільними для цивільного і господарського процесів: воєнний стан не зупиняє автоматично розгляд справ і не звільняє від дотримання процесуальних вимог,

водночас реальні перешкоди, зумовлені війною, визнаються судами поважними причинами для поновлення пропущених строків чи зупинення провадження.

Водночас виявлено й істотні відмінності, зумовлені галузевою специфікою. Господарський процес більше орієнтований на публічно-правові інтереси та стабільність економіки, що зумовило впровадження мораторіїв на ініціювання справ про банкрутство. Натомість цивільне судочинство, зосереджене на захисті приватних прав фізичних осіб, не зазнало подібних обмежень і зберегло більшу нормативну гнучкість.

Аналіз актуальної судової практики Верховного Суду підтверджує прагнення забезпечити баланс: зберегти процесуальну дисципліну, але не допустити формалізму там, де війна унеможливила дотримання звичайних правил. Прецедентне рішення про можливість розгляду позовів до держави-агресора РФ підкреслює пріоритет захисту прав постраждалих громадян над абстрактними принципами міжнародного імунітету у виняткових обставинах агресії. ВС також уніфікував підходи до поновлення строків: необхідне конкретне обґрунтування впливу війни, а не лише посилання на воєнний стан як такий. Такі правові висновки сприяють однаковому застосуванню норм на всій території України, що особливо важливо в умовах переміщення людей і справ між регіонами.

Що стосується декодифікації господарського законодавства, то цей процес є логічним етапом правової реформи, проте його реалізація повинна бути виваженою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про правовий режим воєнного стану : від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 8 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>(дата звернення: 01.05.2025).
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII : станом на 25 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>(дата звернення: 29.04.2025).
3. Опубліковано рішення РСУ щодо невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні. Рада суддів України. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/opublikovano-risenna-rsu-sodo-vzitta-nevidkladnih-zahodiv-dla-zabezpecenna-stalogo-funkcionuvanna-sudovoi-vladi-v-ukraini>(дата звернення: 23.04.2025).
4. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 № 1618-IV : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>(дата звернення: 09.04.2025).
5. Господарський процесуальний кодекс України : від 06.11.1991 № 1798-XII : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>(дата звернення: 09.04.2025).
6. Ухвала КЦС/ВС від 21.07.2022 року у справі № 127/2897/13-ц. LIGA360. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/105372019>(дата звернення: 23.04.2025).
7. ОГЛЯД судової практики касаційного господарського суду у складі верховного суду за I півріччя 2024 року. рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2024 по 30.06.2024. *Верховний Суд*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KGS_I_pivr_2024.pdf?utm_source=chatgpt.com(дата звернення: 23.04.2025).
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану : Закон

України від 13.07.2023 № 3249-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-20#Text>(дата звернення: 23.04.2025).

9. Ватрас В., Гецько В. Відкриття провадження у цивільному та господарському процесі: порівняльний аспект. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. № 82. С. 419–423.

10. Актуальна практика верховного суду щодо захисту прав громадян, яким було завдано шкоду внаслідок збройної агресії рф. *Південне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м. Одеса)*. URL: https://just-dnipro.gov.ua/?view=viewnews&page_id=2250#:~:text=Таким%20чином,%20Верховний%20Суд%20дійшов,як%20належним%20та%20повноважним%20судом(дата звернення: 24.04.2025).

11. Обмеження конституційних прав людини у воєнний час мають бути виваженими, законними і легітимними. *Судова влада України*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1354823/>(дата звернення: 23.04.2025).

12. Особливості господарського процесу в умовах воєнного стану. *Верховний Суд*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/14_04_23_Prezent_Pravosud_vijna.pdf#:~:text=Відповідно%20до%20пункту%203%20частини,або%20третьої%20особи,%20яка%20заявляє(дата звернення: 01.05.2025).

13. 910/5241/20, Ухвала, Касаційний господарський суд Верховного Суду. *Iplex*. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=110997968&red=100003ad489a3db176a3815b4457a0128b971&d=5>(дата звернення: 23.04.2025).

14. Господарське законодавство потребує вдосконалення, а не декодифікації – форум. *Національна Асоціація Адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/9644-gospodars-ke-zakonodavstvo-potrebue-vdoskonalennya-a-ne-dekodifikacii-forum.html#:~:text=прикладом%20Сполученого%20Королівства,оборонного,%20аграрного,%20інфраструктурного%20секторів%20економіки>(дата звернення: 22.04.2025).

15. Сегал Є. Причини та наслідки скасування Господарського кодексу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. № 83. С. 385–390.

16. Кот О. Про структурні проблеми Господарського кодексу України – Вінницька обласна військова адміністрація. Офіційний вебсайт – Вінницька обласна військова адміністрація. URL: <https://www.vin.gov.ua/news/528-zahalnoderzhavni-novyny/34402-oleksii-kot-pro-strukturni-problemy-hospodarskoho-kodeksu-ukrainy> (дата звернення: 29.05.2024).

17. Скасування Господарського кодексу: експерти обговорили переваги та ризики – PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/skasuvannia-hospodarskoho-kodeksu-eksperty-obhovoryly-perevahu-ta-guzyku/> (дата звернення: 29.05.2024).

18. Щербина В. Кодифікація чи декодифікація господарського законодавства України: який шлях обрати? *Право та інновації*. 2016. № 2. С. 108–109.